

LUND UNIVERSITY

Snårestad kyrka

Wienberg, Jes

1990

Document Version:
Annan version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (1990). *Snårestad kyrka*. [Publisher information missing].

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Snårestads kyrka

(febr 1990)

Av Jes Wienberg

Inledning

Snårestads kyrka nämns inte i medeltida skriftliga källor. Hela kyrkbyn utom prästgården utgjorde omkring 1510 det så kallade Snårestads län med en skudgård, som tillhörde ärkesätet i Lund. Socknen var 1569 annex till Balkåkra och hade 27 tiondegivare, mottog 6 mark i offer och betalade 15 skilling i cathedraticum (1).

Efter ansökan fick Ebba Sjöblad till Snårestad 1773 jus patronatus till kyrkan. Sonen friherre Eric Ruuth fick 1787 tillåtelse till att slå samman Skårby, Balkåkra och Snårestads menigheter och att bygga en ny kyrka vid Marsvinsholm under förutsättning att kyrkogårdarna upprätthålls. Den nya kyrkan var en realitet först 1867, varefter Snårestad kyrka snart förföll trots motstånd i socknen mot nedläggningen (2). Kyrkan återuppfördes 1924-25 och togs då i bruk som sockenkyrka.

Snårestads kyrka ligger mitt i socknen på en backe i byns södra utkant. Tidigare låg en stor gård precis öster om kyrkan (3). En gravhög kallad "Kung Snorres grav" ligger omedelbart sydost om kyrkogården. Här fanns tidigare ett timrat klockhus (4). Denna gravhög kan vara identisk med "Kyrkiohögen" som 1690 omnämns på "hofgårdztofften" (5). Kyrkan kan således ha legat nära ärkesätets senmedeltida huvudgård i byn.

Den medeltida kyrkan är nu endast känd genom äldre beskrivningar, skisser, uppmätningar och fotografier, vilka ligger till grund för denna beskrivning (6). Kyrkan bestod av en romansk kärna med absid, kor, långhus och torn (fas 1) där koret, långhuset och eventuellt också tornet välvdes omkring 1347 (fas 2a). Vapenhuset vid långhusets sydsida var antagligen också gotiskt (fas 2b). Ett tvärskepp tillfogades vid långhusets nordsida i nyare tid, kanske på 1700-talet (fas 3). Kyrkan förföll efter 1867 och var vid sekelskiftet en överväxt ruin för att återuppbyggas 1924-25 (fas 4) på de bevarade murresterna, men utan valv, vapenhus eller tvärskepp.

Hans Hildebrand tog 1873 fram en inskrift i kyrkan med årtalet 1347. På Vitterhets Akademiens uppmaning utförde konstnären Nils Månsson Mandelgren därför 1875 fyra färglagda teckningar av de synliga kalkmålningarna på valven i absiden, koret och långhusets första travé. Dessa teckningar är nu den enda dokumentationen av de försvunna målningarna som har givit namn åt den s k Snårestad-gruppen (7).

Av de medeltida inventarierna är den romanska dopfunten bevarad. Delar av ett sengotiskt lektorium, som har återanvänts i en läktare i Skårby kyrka och som nu finns på Lunds universitets historiska museum, kan ursprungligen ha stått i Snårestad kyrka.

Kyrkan före 1300

Den romanska kyrkan bestod av absid, kor, långhus och torn som verkar ha uppförts samtidigt. Absiden var utvändigt c:a 5,2 m bred, koret c:a 5,1 m långt och 5,6 m brett, långhuset c:a 10,4 m långt och c:a 7,8 m brett. Långhuset var således cirka två gånger så långt som koret, vars yttermur i söder ligger i flykt med långhusets innervägg, medan korets nordmur var mera indragen än långhusets innermur. Tornet var c:a 4,2 m långt i öst-väst och c:a 5,3 m brett. Den ursprungliga murhöjden är inte med säkerhet känd. Murtjockleken var i absiden c:a 0,7-1,0 m, i koret och triumfmuren c:a 0,9-1,0 m, i långhusets sidomurar c:a 0,8-0,9 m, i västgaveln c:a 1,1 m och i tornet c:a 1,0-1,1 m (8).

Materialet i de romanska byggnadsdelarna var speciellt i de nedre delarna kalktuff från Benestad, en vitgul sandsten samt obearbetade fältstenar som invändig beklädnad och fyllning. Vid hörn och öppningar syntes kvadrar eller tillhuggna stenar, som invändigt i långhusets västgavel låg i jämna skift. Tegel förekom endast vid senare ändringar och reparationer (9). Absiden, och tillsynes endast denna, hade en skråkantsockel (10).

Av de medeltida portalerna känner man bara till den romanska sydportalen som användes fram till kyrkan lades ner. Portalen, som satt nära långhusets västgavel, var c:a 0,8-0,9 m bred, hade en invändig fals för dörren och var rundbågad med avfasade vederlag, men i övrigt är dess utformning inte känd. Där man kunde förvänta en romansk nordportal var alla spår avlägsnade av arkaden till tvärskeppet.

Absidens fönster i öster, som blev igenmurat före 1850, kan ha varit ursprungligt. Det beskrivs som litet och rundbågat (11).

Absiden var täckt av ett förmodligen ursprungligt hjälmvalv, medan kor och långhus, och kanske också tornet, bör ha haft platt trätak fram till den gotiska valvslagningen. Ett eventuellt altarbord i koret är okänt. Ett lågt steg skilde koret från den högre absiden, men för övrigt är golvet utformning och nivåer okända. På var sida om triumfbågen fanns tydliga spår av sidoaltare, som bar de senare valvpilastrarna. Sidoaltaren har således senast upphört fungera när långhuset fick valv.

Tribunbågen och triumfbågen var båda c:a 3,2 m breda och rundbågiga. Den sistnämnda var utan spår av vederlag och beskrivs som hög. Den likaledes rundbågiga tornbågen var c:a 2,5 m bred med relativt högsittande avfasade vederlag som antyder, att tornet knappast har haft en emporvåning (12).

Två nischer av okänd ålder fanns i korets sydvägg (13).

Den romanska dopfunten tillhör den såkallade Hyllie-gruppen. Höjden är c:a 83 cm och diametern c:a 69 cm. Skålen är av sandsten och foten av kalksten. Skålen är cylinderformad med fyra avfasade sidor nedåt, där övergången markeras av två repstavar. Öppningen har fals, skålen är kägelformad, och det finns ett uttömningshål i skålen och i fotens övre kant. Foten är firsidig och utformad som två plattor med en mellanliggande rundstav åtskild av skråkanter. Dopfunten har stått i Marsvinsholms trädgård, senare i Marsvinsholms kyrka, men är nu tillbaka i Snårestad kyrka (14).

Kyrkan 1300-1550

Det romanska koret och långhuset välvdes antagligen kort före 1347 med tre likartade kryssvalv, ett i koret och två i långhuset. Valven vilade på pilastrar med en och två språng. Ribborna var antagligen treklöverformade i profil nedtill och fyrkantiga upptill. En rundstav har kanske följt sköld- och gördelbågarna. Tornets valv var betydligt lägre än långhusets och hade spetsiga sköldbågar, men beskrivs i motsats till övriga kryssvalv som ett kupolvalv, alltså utan ribbor. Valvens utforming är i övrigt inte känt. (15). Korets och långhusets valv dateras utifrån deras höggotiska kalkmålningar med året 1347. Tornets valv kan vara från samma tid eller är kanske sengotiskt.

Ett vapenhus, som troligen var gotiskt, tilfogades vid långhusets romanska sydportal. Bredden var c:a 5,9 m, i nord-syd c:a 5,7 m och murtjockleken var c:a 0,7 m. Byggnadsmaterialet var tillsynes fältsten. Längs innerväggarna fanns c:a 0,5 m breda bänkar murade i tegel. Vapenhuset har troligtvis haft platt trätak eller varit öppet till takstolen (16).

Höggotiska kalkmålningar smyckade valvet i absiden, koret och den första travén i långhuset. I absidens valv syntes Kristus som världsdomare i mandorla, Johannes-örnen och möjligtvis Matteus-ängeln och under en arkad aposteln Filip med sitt namn samt en person som inte kunde identifieras.

I korvalvets kapp i norr fanns Kristi födelse där ängeln med ett skriftband förkunnar födseln för herdarna. Under dessa scener, längs sköldbågen, en inskrift från 1347, som kanske nämnde prästen och två kyrkovärdar: "S...DINI, ALBERTI, PHF...OP.....MINGS, ET, NICOLAI, SUB, ANNO, DOMINI; MCCC; XL; VII" - där PHF skulle vara en inkorrekt avbildning av PBRI dvs PRESBITERI och OP ingå i TVTORVM samt MINGS i HEMMINGS. Därefter i korvalvets kapp i väster en person, som otvivelaktligen ingick i skildringen av Kristi barndom.

I första valvtravéns östkappa i långhuset syntes Kristus på yttersta dagen som domare på regnbågen med två svärd som utgår från hans mun, flankerad av två änglar med lidelsesredskapen samt Jungfru Maria knäböjande. En ängel blåste i trumpet och en grupp saliga var vända mot domaren, härbland ett antal andliga. En djävul syntes och delar av en ängel med svärd, uppenbarligen i kamp med de fördömda eller djävlar. Omkring Kristi huvud fanns ett inskriftsband med bokstäverna "MEI" bevarade. Nederst ett fragment av en lång inskrift "...STER, ECCLECI...". Dessutom fanns i både första och andra travén målade träd och ornament.

Delar av ett sengotiskt lektorium från c:a 1486 fanns infogad i en läktare från 1600-talets slut i väständan av Skårby kyrka. Dess ornamentik och tapphål efter en calvariegrupp visar att det kan ha stått framför triumfväggen. Lektoriets bredd har varit 5,58 m. Då triumfväggen i Skårby är c:a 20 cm för smal för detta har det antagits att lektoriet skulle ha överförts från den närliggande Balkåkra kyrka där triumfväggen var c:a 5,74 m bred.

Bjälkarna har blivit avkortade, vilket antyder, att lektoriet har anpassats till ett senare infogat eller kanske redan existerande valv. Långhuset i Balkåkra bevarade

emellertid sitt platta tak. Lektoriet kan således istället ursprungligen ha stått i Snårestad kyrka med högotiska valv i långhuset och en bredd på triumfbågsväggen på c:a 6,0 m (17).

Kyrkan efter 1550

Kyrkan fick i nyare tid, troligtvis på 1700-talet och i varje fall före 1830, ett tvärskepp vid långhusets nordsida. Det mätte 11 alnar i fyrkant dvs c:a 6,5 m på varje led. Tvärskeppet uppfördes i korsvirke och förbands med långhuset genom två rundbågiga arkadöppningar. Byggnaden försvann före 1875 (18).

De stora fönstren, ett i vardera absidens sydöstra del, korets nord- och sydvägg, långhusets sydvägg samt tornets västmur kan ha varit från samma tid. Det gäller möjligen också två stickbågiga öppningar i tornets övre våning, nämligen ett igenmurat fönster i norr och en dörröppning(?) i söder.

Efter uppförandet av Marsvinsholms kyrka 1867 förföll Snårestad kyrka snabbt då blytaket togs bort för att genomföra förändringen mot sockenbornas vilja. Vid Mandelgrens besök 1875 var taket borta, medan valven ännu fanns kvar. Kyrkan förföll ytterligare och blev snart en överväxt ruin. Före återuppbyggnaden fanns endast fundamentet till absiden, delar av korets, långhusets och tornets yttermurar samt de nedre delarna av vapenhuset kvar, medan tvärskeppet och alla valv var borta.

Domkyrkoarkitekt Theodor Wåhlin utarbetade 1918 ett förslag till att återuppföra kyrkan som jordfästningskapell, där endast långhuset och tornet skulle ingå. En ny plan framlades 1922 för ett återuppförande av hela kyrkan. Det skedde 1924-25 i tegel, och kyrkan blev åter tagen i bruk som sockenkyrka 1925. De bevarade murdelarna ingår förmodligen i den nya kyrkan gömda av puts och skalmurar (19).

Bland de efterreformatoriska inventarierna kan märkas en predikstol från Christian den fjärdes tid (1588-1648), en storklocka från 1592 och en lillklocka från 1747, omgjutet av en klocka från 1697. Predikstolen, som nämns i kyrkoberskrivningen 1830, är nu försvunnen, medan klockorna finns i Marsvinsholms kyrka.

Takstolen är från återuppbyggnaden.

Noter

- 1 PB s 459f, LSL I s 260-262 - jfr Skansjös översikt
- 2 Thulin 1901a afd 2 s 8-13, 1901b afd 2 s 6-10
- 3 Lantmäterikartan 2 från 1745 och 5 från 1782-85
- 4 Mandelgrenska samlingarna 5:VII, kyrkoberskrivningen oktober 1830 i LLA
- 5 PR 1690 s 96
- 6 Beskrivningen oktober 1830 i LLA, Brunii samlingar VIII s 91 c:a 1850 i ATA med kortfattad beskrivning, Mandelgrens skisser (perspektiv, längdsnitt, plan), teckningar av valven och beskrivning juli 1875 i LUF, Wåhlins anteckningsböcker 11

- s 1-3 okt 1909, 12 s 89-96 odaterad, 16 s 84-85 maj 1919, grundplan av ruinens mått maj 1919, och renteckning april 1922, andra ritningar samt foto nr 8623-29, 9581-99 och slutligen foto av odaterad ritning från 1800-talets slut i LUHM
- 7 Mandelgrenska samlingarna 1:VI fig 1829-32, Banning 1976-82 III s 92-93, IV s 35-39: Snårestadsgruppen omfattar också kalkmålningar i Anderslöv, Benestad, kanske Bollerup, Borrby (+), Bjäresjö, Skurup, Stora Herrestad, Stora Köpinge och Västra Nöbbelöv och knyts till bilderna i Ringsted klosterkyrka
  - 8 Alla måtten från Wåhlins plan april 1922
  - 9 Wåhlins anteckningsböcker 11 s 3 okt 1909 samt 12 s 96 odaterad och foto 9581-88
  - 10 Ses på foto 9696
  - 11 Brunii samlingar VIII s 91, Mandelgrenska samlingarna 4:VII
  - 12 Brunii samlingar VIII s 91, triumfbågen på foto 9583 och tornbågens kragband på foto 9587
  - 13 Mandelgrenska samlingarna 4:VII och foto 9586
  - 14 Tynell 1921 s 70, pl XXXIII:4
  - 15 Mandelgrens längdsnitt och fyra ritningar av valven - treklöverformade ribbtegel ses upp-staplade på foto 9584 - Rydbeck 1943 s 198
  - 16 Wåhlins plan april 1922, foto 9582
  - 17 LUHM inventar nr 17272. - Fällningstid vintern 1485-86 för träet - dendroserie 10225-10228 vid Thomas Bartholin och Stefan Kriig, Lund. - Lektoriet beskrivs i förbindelse med Balkåkra kyrka - se f ö Anderberg 1915 s 17, Rydbeck 1921 s 178-186, Otterstedt 1929 s 26
  - 18 Kyrkoberivningen oktober 1830, Mandelgrens planskiss juli 1875, Wåhlins plan april 1922, arkaderna ses på den odaterade ritningen och på foton
  - 19 Foton från återuppförandet hänger i kyrkan